

• DE ZWERFSTEEN

PERIODIEKE UITGAVE VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN

HVS

www.historischeverenigingsteenderen.nl

Hoe is deze deur in zo'n slechte staat gekomen?

- Priesmien 17: Bronckhorst anno 1340
- Presentatie boek Luur en Emmer
- Wel en wee van de Hengstenassociatie (deel 2)

• 2013-1

Algemene
Ledenvergadering
11 maart

Het eerste nummer van de Zwerfsteen van 2013 ligt voor u. Het belooft historisch gezien een heel bijzonder jaar te worden. In april krijgen we een nieuwe koning en koningin en geheel onverwacht een nieuwe paus, wie en wanneer is op dit moment van schrijven nog niet bekend.

Als historische vereniging hebben we ons in samenwerking met Baaks Belang beziggehouden met de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Het zal bij velen van u al wel bekend zijn dat er in Baak een herdenkingsmonument komt en ook wordt er een luistersteen geplaatst. Hierop is het verhaal te beluisteren van de bevrijding van Baak in april 1945; hierbij zijn 11 kinderen en 2 volwassenen omgekomen. Deze luistersteen is onderdeel van de Liberation Route, de internationale route die loopt van de Normandische kust (Frankrijk), via België en Nederland naar Berlijn (Duitsland), met op diverse plaatsen een luistersteen, die het verhaal vertelt van de gebeurtenissen ter plekke tijdens WO11. Heel bijzonder dat het gelukt is Baak er ook bij te betrekken. Wanneer het monument en de luistersteen geplaatst worden is nog niet bekend. Te zijner tijd hoort u hier meer over.

In januari hadden we een druk bezochte bijeenkomst met meer dan 100 leden. De heer Tonnie Klein Lebbink gaf een lezing over natuurontwikkeling in Zelhem en Halle/Wolfersveen in het kader van de ruilverkaveling. Met na de pauze

een natuurfilm van het IVN over nieuwe natuur in de Heidenhoeksevlod. Al met al een interessante avond.

Wim Jansen beschrijft in een prachtig artikel hoe vroeger deuren werden gemaakt en onderhouden. In dit nummer van De Zwerfsteen vindt u een artikel over de Hengstenassociatie in Steenderen, bij de ouderen onder u klinkt dit vast nog heel bekend in de oren. Het artikel is ontstaan door een samenwerking van Hendrik Wentink en Herman Nieuwenhuis.

Verder vindt u in dit nummer een artikel van Juus Weijers, inmiddels wel bekend en behoeft geen nadere introductie meer.

Er is een boek geschreven door Anton Metz, met als titel; "De Luur en de Emmer, huizen en bewoners". Op zaterdag 23 maart om 14.00 uur op de deel van de historische boerderij (nu "Groepsaccommodatie") De Eek, Eekstraat 3, 7221NC in Steenderen zal in samenwerking met de HVS de presentatie plaatsvinden.

Tot slot rest mij nog u veel leesplezier te wensen en ik hoop u persoonlijk te mogen verwelkomen op een van onze volgende bijeenkomsten van de Historische Vereniging Steenderen.

Gerard Huetink,
voorzitter ■

Ledenavond op 14 januari 2013 met als onderwerp "Landbouwgronden teruggegeven aan de natuur".

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

HVS

COLOFON

De Zwerfsteen is de kwartaaluitgave van de Historische Vereniging van (de voormalige gemeente) Steenderen, opgericht 1 juni 1992.

REDACTIE

Eindredacteur en layout:

Robert Sesink
Kastanjelaan 23
7221 GC Steenderen
Tel. 0575-450743
Email: robert@sesink.nl

Redactieleden:

Mieke van der Valk
Herman Nieuwenhuis

Correctie: Anneke Parent

BESTUUR

Voorzitter:

Gerard Huetink
Bakerwaardseweg 15
7226 LR Bronkhorst
Tel. 0575-441274

Secretaris/bezorging:

p.a. Ans Uenk-Preuter
Kruisbrinkseweg 14a
7227 DA Toldijk
Email: hvs.1992@hotmail.com

Penningmeester:

Maurice Cremers
A. Ariënsstraat 35
7221 CA Steenderen
Tel. 0575-555815

LEDEN

Willy Pasman, 0575-452457
Ans Uenk-Preuter, 0575-452000
Bertus Rietberg, 0575-452004
Karel Meenink, 0575-451707

ARCHIEF

Ons archief aan de Hofstraat 4 te Baak is op donderdagmiddag voor leden en geïnteresseerden geopend. Email: h-v-s@hetnet.nl

CONTRIBUTIE

De contributie bedraagt 25 euro per jaar per adres.

Bankrelatie:

Regiobank Steenderen
Bankrekening: 685289710,
t.n.v. Hist. Ver. Steenderen.

Losse nummers van de Zwerfsteen zijn te verkrijgen bij het secretariaat. Kosten: 5 euro per stuk; 7,50 euro in geval van omvangrijker uitgaven.

ISSN: 1386 - 5943

Oplage: 430

Bronckhorst anno 1340

Een samenvatting van de tweede helft van het boek "Eggert begrijpt het", dat speelt in- en om Bronckhorst in het jaar 1340. Schrijver Aart Grimme en tekenaar H.H.Prahl.

Door Juus Wijers

Bij het nuttigen van een nap pap vertelt boer Lambert aan zoon Eggert hoe het de stroper is vergaan. Dan gaan ze gauw dorsen en met het graan gaan ze naar Gulf de mulder. Uit iedere zak meel neemt Gulf een paar scheppen meel. Dat is het maalloon voor Heer Gijsbert.

Er is veel kou op komst. De ganzen trekken in V-vorm naar het zuiden.

Onder schapenvellen en flink wat hooi probeert Eggert zich 's nachts warm te houden. Dan hoort hij een verre wolf janken. Vanuit Wichmond en ook vanuit Toldijk komt een huilend antwoord. Honger en kou drijven de wolven naar de mensen en ze worden beestachtig brutaal om aan prooi te komen. Lambert houdt alle deuren goed vergrendeld. Buiten is alles bedekt met een dik pak sneeuw.

Meier Berend had een opdracht van zijn Heer om met de arreslee naar Borculo te gaan. Voor de zekerheid gaan de jager Eelco, Lambert en zoon Eggert mee in de slee.

Bruin en Zwart hebben goede zin en hun adem staat, zodra de bijtende kou er vat op krijgt, als witte pluimen bij hun prachtige hoofden. Op de terugweg vallen de door honger gekwelde wolven aan. Met pijl en boog en knotsen verdedigen ze zichzelf en de moedige paarden.

In een laatste poging om aan de wolven te ontkomen, raken ze een "zwerfsteen" en de hele slee slaat om. Gelukkig zijn ze dan al dicht bij huis en komt er hulp uit het kasteel Bronckhorst. Eggert komt tijdens de val onder de slee terecht, maar met een flinke bult op zijn hoofd kruipt hij er onderuit. Het wordt Eggert allemaal te veel en de waterlanders zijn niet te stoppen.

De stroper Wolfert is zwaar gewond door een pijl uit een wildval in het moeras van het pad geraakt en weggezogen de diepte in. Zoon Gerlach moet nu aan de kost zien te komen. De strikken leveren niets op en moeder Reina maakt uit armoe een slappe soep van berkenbast.

Schimmige in lompen gehulde sloebers gaan er in het holst van de nacht op uit om koste wat het kost aan eten te komen. Gerlach die nog steeds maar niets in zijn strikken vindt, besluit om zich bij de struikrovers aan te sluiten.

Jager Eelco was op bezoek bij meier Berend en ging 's nachts door het donkere bos naar huis. Hij bemerkt de duistere figuren en vertrouwt het niet. Als de maan een streep licht door het bos priemt, telt hij vier sluipende mannen en een jongen, die gebukt in ganzenpas over een paadje in de richting van een boerderijtje gaan. Eelco volgt ze.

De strenge winter moet terrein prijsgeven. Alles wordt buiten wat aangener. Eggert is op de deel bezig van berkenrijs en een essentak een nieuwe bezem te maken als hij buiten vreemde geluiden hoort. Dan knalt de deur open, maar Lambert en Eggert staan al klaar met stevige koezen. Eggert krijgt een gemene tik op z'n hoofd en samen met zijn vader verdedigt hij hun boerderijtje. Als het haardvuur even opvlamt herkent hij in het flakkerend licht de jongste indringer. Het is Gerlach, de zoon van de zopas omgekomen stroper. Het gaat er hard aan toe, maar dan komt de jager Eelco binnen en met z'n drieën meppen ze de indringers naar buiten. Moeten ze de hongerlappen helpen of veroordelen? Dat is de kwellende vraag, waarmee ze tobben als ze de slaap niet kunnen vatten.

De zwiepende slag met de dorsvlegel van Eggert heeft Gerlach zwaar getroffen. Meer dood dan levend sleept hij zich naar zijn huis. Zijn moeder Reina en de hond Lups zijn heel ongerust. Als hij eindelijk binnen komt vallen raakt hij buiten bewustzijn en Reina gaat dan in het holst van de nacht naar het klooster Bethlehem. Broeder Bernard pakt wat spulletjes en samen gaan ze naar de gewonde Gerlach. De medicijnen helpen zowel moeder als zoon en de broeder verbindt de zwaargewonde arm. Dan biecht Gerlach alles op. Op de monnik kunnen ze vertrouwen. Hij verzint hoe hij het arme span door de hongersnood kan helpen.

Als Lambert en Eggert de schade van de roerige nacht aan het opruimen zijn, komt broeder Bernard aankloppen. Hij vraagt Lambert om hulp. Lambert staat al klaar, behalve als hij begrijpt dat het voor Reina en Gerlach is. Maar de broeder zet het span toch onder druk en aan het denken. Broeder Bernard verzamelt een grote

mand vol levensbehoeften en zet die stilletjes bij Reina haar huisje. Als ze hem in de verte ziet verdwijnen, prevelt ze zachtjes: "God zegen je." En voor het eerst sinds jaren wordt er in Wolferts hut Gods naam weer met eerbied uitgesproken.

Op maandag na Pinksteren vullen de boeren hun manden met etenswaar voor de armen. Eggert helpt broeder Bernard met het uitdelen. Dan staat plots Gerlach voor zijn neus. Hij wil hem niet helpen en Eggert vlucht weg van het probleem en rent het bos in. Na wat omzwervingen rust hij wat uit en dan hoort hij een kreet.

Gerlach ontvangt van de monnik een roggebrood en gaat er zo snel mogelijk vandoor. Langs een glibberig bospad gaat hij behoedzaam met zijn brood richting Reina. Maar dan glijdt hij uit over een gladde dode boomstam, die met mos en zwammen begroeid is. Zijn val is niet mis en hij kneust zijn knie. Van de hevige

pijn gutst het klamme zweet over heel zijn lichaam en een schreeuw van pijn komt uit zijn keel. Een doffe bewusteloosheid maakt zich van hem meester. Eggert heeft de pijnkreet gehoord en gaat erop af. Als hij Gerlach herkent komt de woede weer in hem op. Zal hij hem helpen? Nee, dat kan Eggert niet en hij draait zich om en laat het stropersjong aan zijn lot over. Hij rent weg, maar na enige tijd komt hij tot bezinning. En dat door de hand van God. Zonder zijn hulp zal Gerlach zeker sterven als prooi voor de wolven. Als hij bij het slachtoffer terugkomt vraagt hij hem: "Kun je staan, kun je lopen?" "Kom leg je arm maar om mijn nek. We moeten samen naar huis". Als het lopen niet meer gaat neemt Eggert de jongen op zijn rug en bidt om hulp van God. Zo wankelt hij naar huis.

Lambert en Drieka maken zich kwaad en bezorgd tegelijk om het wegblijven van Eggert. Eindelijk komt hij in de verte aanstropelen met de stroperszoon op zijn rug. Ze gaan hem tegemoet en dan bezwijkt Eggert onder de last en door de uitputting. Lambert en de knecht Conrad brengen het duo naar huis. Broeder Bernard is er weer bijgehaald. Hij zal Rienna gaan inlichten. Voor Eggert gaat slapen spreekt de monnik hem aan! "Weet je nog van die overval." En dan krijgt Eggert een lesje in barmhartigheid? Daarna komt er een wonderlijk blij gevoel bij hem op als hij aan Gerlach denkt. Hij bidt: "Heer, maak dat ik van deze stroperszoon en goede vriend mag worden."----- Eggert en Gerlach worden vrienden.

Dit kunt U lezen in de samenvatting van het tweede boek genaamd: "Storm over Bronckhorst." ■

Boek Luur en Emmer

Presentatie
23 maart
14 uur, De Eek

Het aangekondigde boek 'De Luur en de Emmer, huizen en bewoners' is gereed. Het is vergelijkbaar met de eerder verschenen boeken over Rha en Olburgen en het derde en laatste deel in deze reeks. Het is geschreven door Anton Metz en uitgegeven door de Oostgelderse Stichting voor Genealogie en Boerderijonderzoek.

De presentatie, die plaatsvindt in samenwerking met de Historische Vereniging Steenderen, is op **zaterdag 23 maart om 14.00 uur op de deel van de historische boerderij, nu Groepsaccommodatie, De Eek aan de Eekstraat 3 in Steenderen.**

Het boek gaat over de bewoningsgeschiedenis van de Luur en de Emmer, twee buurtschappen onder Steenderen, gelegen pal naast het bekende stadje Bronckhorst. Kennen de boerderijen een even oude geschiedenis als Bronckhorst? Worden er ook zoveel fraai gerestaureerde monumenten aangetroffen? Waren het arme boeren of waren zij rijk? Wat was de verhouding tussen het stadje en het omliggende platteland? Wat was de invloed van de roemrijke graven van Bronckhorst op hun directe omgeving? Deze en andere vragen zullen op 23 maart aan de orde komen in de Eek, een van de oudste hoeven in de Luur en gelegen midden in het beschreven gebied. Een ieder is welkom om daarbij aanwezig te zijn. ■

Wel en wee van de Hengstenassocie (1897–1969) deel 2

U leest de titel en denkt: "Heb ik deel 1 gemist?" Waarschijnlijk niet, maar voor deel 1 moet u even terug in de tijd. In jaargang 2005/3 van de Zwerfsteen stond een artikel over de Hengstenassociatie, geschreven door Maria Schotman en Wim de Lange. Dit artikel eindigde met een oproep: Wie heeft er nog materiaal over de Hengstenassociatie en wil dit afstaan of in bruikleen geven? Wie weet er meer over de Hengstenassociatie en wil een goed onderlegd artikel hierover schrijven? Inmiddels heeft de vereniging de beschikking over heel wat materiaal en is Hendrik Wentink, lid van de archiefcommissie, in de pen geklommen en heeft onderstaand artikel geschreven.

Door Hendrik Wentink

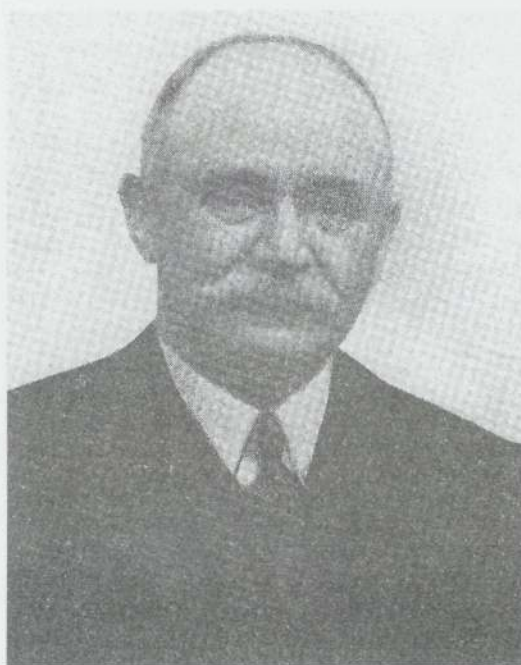
Het paard en de hond zijn duizenden jaren het meest geliefde huisdier van de mens. Andere huisdieren, zoals het rund, het varken en de kippen worden gehouden voor de productie van vlees, melk en eieren, enz.

Het paard werd de strijdmaker van de mens; vanaf zijn rug werden culturen gesticht en door oorlogen weer vernietigd.

Tot de ontwikkeling van de motor was het paard het vervoermiddel om zich te verplaatsen, denk aan de postkoets als voorloper van de trein en auto. Het paard is eeuwenlang het nuttigste dier geweest wat de mens ten dienste stond. In de landbouw, op de weg en op het land was het paard onmisbaar.

Op de landbouwbedrijven werd dan ook behoorlijk veel met de paarden gefokt en gekruist. We kennen verschillende rassen: het koudbloedpaard, de wat zwaardere paarden voor het zware werk op het land en het warmbloedpaard voor het lichtere werk en het vervoer op de weg. De hengsten waren ruim een eeuw geleden in particuliere handen. De heren van Huize Baak stelden begin 20e eeuw drie koudbloedhengsten, aangekocht in België, ter dekking om de paardenstapel in Baak en omstreken op een hoger plan te brengen. Deze hengsten stonden tijdens het dekseizoen op drie plaatsen: bij den Bremer, bij Booltink op de Keijenborg en bij de familie Wigman aan de Veersweg in Baak. Na het dekseizoen, dit duurde van april tot augustus,

gingen ze weer terug naar hun eigen stal. Maar er zullen ook wel hengsten gebruikt zijn van onbekende afstamming. Deze werden daarnaast ook gebruikt voor het boerenwerk en konden zo op twee manieren de kost verdienen. Aan het eind van de 19e eeuw kwam de paardenfokkerij steeds meer op en kwam er ook meer vraag naar paarden (ontginnen, transport, leger, export).

A.F. Reichman

Ook in Steenderen wilde men betere paarden fokken, dat kon alleen door gebruik te maken van betere hengsten. Op de najaarsvergadering van de Gelderse Maatschappij van Landbouw in 1897 kwam het voorstel een hengstenassociatie op te richten. Dit voorstel kwam van de jonge veearts, de heer A.F. Reichman, die direct de aanwezigen het dringend advies gaf te kiezen voor het koudbloedpaard van het zware Belgische type.

Het paard is eeuwenlang het nuttigste dier geweest wat de mensen ten dienste stond.

Na het nodige overleg en enige druk van dhr. Reichman werd besloten een associatie op te richten. Op 7 april 1898 werd het bestuur en een aankoopcommissie gekozen. Er werden 60 aandelen van 35 gulden uitgegeven, wat een startkapitaal van 2100 gulden opleverde. Hiermee vertrok de aankoopcommissie, met dhr. Baron van Brakel uit Brummen als adviseur, naar België om een goede koudbloedhengst te kopen. Dit lukte, men keerde terug met Bayard, een zware hengst, die door enige aandeelhouders te lomp werd gevonden. Bovendien was van de afstamming niets bekend, men kreeg er alleen een foto bij. Ook was men bang dat de veulens moeilijk geboren zouden worden, maar dat viel uiteindelijk reuze mee. Men organiseerde in 1899 een veulenkeuring waar typische veulens

waren, die vlot verkocht werden. Eén bracht fl. 200,00 op, dat was een beste prijs, want een gewoon merrieveulen bracht in die tijd fl. 75,00 op. En dat bij een dekgeld van fl. 7,00.

In België had men al in 1886 het Belgisch Trekpaard Stamboek opgericht, alleen voor het Belgische Trekpaard. Nederland had eerst provinciale Stamboeken, waar koud- en warmbloedpaarden terecht konden, bv. het Gelders Paarden Stamboek. Men kreeg wat subsidie van de overheid om keuringen te organiseren en ook om de prijzen te kunnen betalen. In 1912 werd in onze streek een hengstenkeuring in Zutphen gehouden, waar 44 hengsten aanwezig waren van verschillende afstamming: Belgen, Oost-Fries paard en Gelders-Oldenburger.

In december 1914 kwam na veel besprekingen het nieuwe stamboek tot stand alleen voor het Nederlandse Trekpaard. Men kende daarbij eerst nog twee boeken: een A- en een B-boek. Het A-boek voor paarden met een geheel of gedeeltelijk onbekende afstamming; het B-boek voor paarden met geheel bekende afstamming. Vanaf 1925 is het A-boek gesloten en werden de paarden met onvolledige afstamming niet meer geaccepteerd. Men wilde namelijk paarden fokken zoals in België, zware, goed gespierde paarden met vlotte gangen, braaf, rustig en betrouwbaar op de weg en op het land. De Steenderense Hengstenassociatie draaide goed. Dhr. Reichman was de eerste zeer actieve voorzitter en werd na een korte onderbreking opnieuw gekozen en bleef dit ruim 40 jaar doen.

Toen men in 1905 een tweede hengst wilde kopen, wilden enkele leden een warmbloedhengst. Dit voorstel werd door de vergadering en vooral door dhr. Reichman met veel overredingskracht verworpen. Dus in 1906 weer naar België waar de 3-jarige Casayne de Fayt voor 1400 gulden werd aangekocht. Deze was wel van een beste afstamming, maar fokte minder goed, ook het karakter deugde niet. Het dekgeld bedroeg in die dagen fl. 7,00 voor aandeelhouders en fl. 10,00 voor niet-aandeelhouders. In 1907 besloot men Bayard, een hengst die goed gepresteerd had in Steenderen, te verkopen. De aankoopcommissie ging weer naar België en kocht de 3-jarige vos Dalton de la Brière. Dalton kostte fl. 5000,00. Hiervan moest meer dan de helft geleend worden en daardoor ging het dekgeld naar fl. 12,50 en fl. 15,00.

Dalton was wat apart van type met een geweldig front en een ondiepe middenhand, maar met buitengewone gangen. Hij fokte goede veulens, dekte veel paarden en zorgde dat enkele jaren later de kas weer goed op peil was. In 1912 werd Cosaque's verkocht en vervangen door

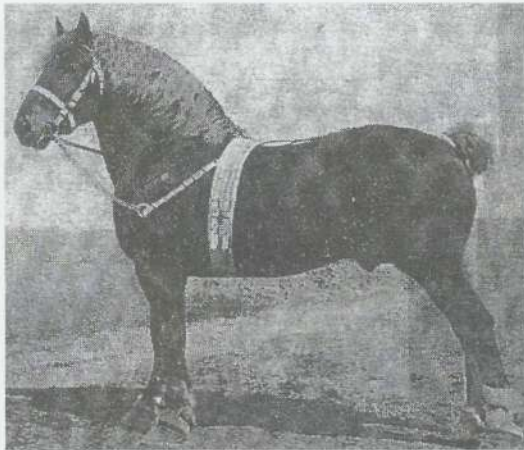
De ondergeteekende verklaart dat *A.F. Reichman* wonende te *Steenderen* heeft gehuurd de *voortz. zaal* *kleine zaal* *grote en kleine zaal* van de N. V. „Vergadergebouw Concordia” op *5 maart* voor den tijd van *af 2 uur n.m.* om daarin te houden een *vergadering* *Hengst. Associatie* waarvoor *hij* verschuldigd is de som van *fl. 2,50* overeenkomstig art. *16* van het huishoudelijk reglement.

STEENDEREN, den *4 Maart 1909* De Secretaris,

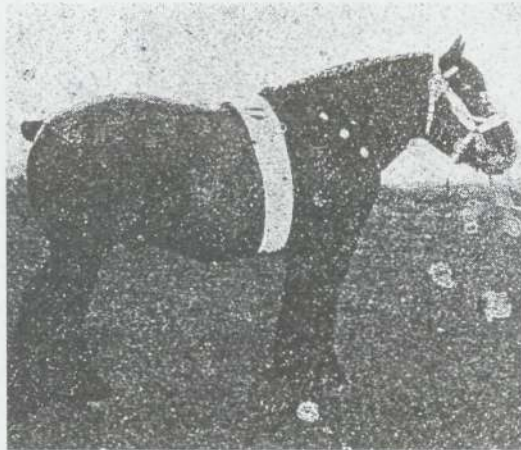
ONTVANGEN van *A.F. Reichman* wonende te *Steenderen* de som van *fl. 2,50* voor zaalhuur, overeenkomstig bovengenoemde conditiën.

STEENDEREN, den *5 Maart 1909* De Penningmeester,

Bevestiging dat de heer Reichman van de "N.V. Vergadergebouw Concordia" op 5 maart 1909 een ruimte heeft gehuurd voor een vergadering van de Hengstenassociatie.

Dalton de la Brière

Certain van Tienhoven

de 5-jarige Louis II die fl. 6500,00 kostte. Dit was een verdienstelijk vaderpaard van betere klasse. Toch was men van mening dat de vooruitgang van koudbloedfokkerij in Steenderen niet opschoot. In juli 1913 werd besloten om raszuiver fokmateriaal uit België te importeren en in Steenderen onder de leden te verkopen. In augustus ging de aankoopcommissie bestaande uit de heren Reichman, Rimmelink en Giesen naar België, waar men tien merrieveulens kocht voor fl. 4100,00, die in Steenderen door de leden gekocht werden voor fl. 4025,00. Het merendeel van deze veulens groeide uit tot beste fokpaarden. Er waren ook teleurstellingen. Men had echter toch wel zoveel succes dat dhr. Reichman na de Eerste Wereldoorlog nog verschillende keren naar België ging om daar veulens en enters te halen (ongeveer 40 stuks).

Begin 1914 waren er wat meningsverschillen in de vereniging en het bestuur, wat enkele mutaties tot gevolg had. Ook over het stationeren van de hengsten was men het niet eens, wat het wisselen van stallen tot gevolg had. Men kwam echter de moeilijkheden te boven en in 1917 kocht men de derde hengst op voorwaarde dat hij in Nederland zou worden goedgekeurd. Hij was vermoedelijk een vluchteling die in verband met de oorlog in België in Nederland in veiligheid is gebracht. Hij verongelukte echter voor hij in Steenderen arriveerde, daarom ging men met twee hengsten verder en het dekgeld werd verhoogd. Het stationnement kostte fl. 2500,00 per jaar voor twee hengsten. In 1922 werd weer een jonge hengst aangekocht die in Nederland was geboren, namelijk Opéra D'Ahéa. Opéra kwam van de bekende fokstal van de gebroeders Aernaudts te Sluis in Zeeland. Hij was van beste afstamming en exterieur. Opéra was een succes, hij gaf hele goede dochters en zelfs een goedgekeurde zoon. Na enkele minder gelukkige aankopen kwam in 1930 de 4-jarige vobles Duc de Ruys naar Steenderen en kwam bij Kets van "de Tolhoeve" op stal, waar hij 15 jaar zou blijven. Duc gaf veel goede, iets lichtere doch-

ters en zelfs zes goedgekeurde zonen.

Na Duc werden Conquerant de Geron en daarna Montretout du Marais aangekocht. De hengstenhouderij draaide goed. In 1941 verscheen de in Noord-Holland geboren bruinschimmel Certain van Tienhoven. Certain stond vele jaren op station bij J.H. Sloot in Steenderen.

De vier hengsten van de associatie dekten bijna 400 merries per seizoen voor ongeveer 30 gulden.

In de oorlogsjaren was er veel vraag naar paarden in Baak. De vier hengsten van de associatie dekten bijna 400 merries per seizoen voor ongeveer 30 gulden.

Bij de bevrijding in 1945 zijn enkele hengsten ondergedoken geweest, er is tijdelijk voergeld betaald aan Lucassen in Wehl, Vrieze in Hummelo

Het hoogtepunt van de Associatie in 1943 op het marktplein: monsterring van vier hengsten, die dat jaar 600 merries bedienden.

Rechts:

De hengstenassociatie te Steenderen is in het bezit gekomen van een nieuwe hengst „Egbert van Anny“ no 185856. Voor de bezichtiging van de hengst na aankomst in Steenderen was wel de nodige belangstelling.

Egbert van Anny

en Th. Jansen in Baak. Het was te gevaarlijk langs de Z-E weg. In 1946 werden twee hengsten verkocht en men ging op zoek naar een jonge fokhengst. Er werd in Zevenbergen een hengst gekocht genaamd Albert van Kruisschot voor een formidabele prijs van 40.000 gulden. Het beroerdste was dat hij, waarvoor hij gekocht was, niks terecht bracht. Van de aankoopprijs werd door de verkoper 10.000 gulden terugbetaald, wat de pijn wel wat verzachtte. Na de oorlog moest men verder met de associatie, al werden de eerste tekenen van teruggang van de paardenfokkerij zichtbaar door de opkomst van de tractor.

Leon van Grauw en later Clairon van Hegelsom werden gekocht. Aangezien het aantal dekkingen terugloopt werd er ook verkocht. De laatst overgebleven hengst werd op de keuring in Elst afgekeurd. De nieuwe hengst Egbert van Anny moest zelfs geslacht worden na een koliekaanval.

Er vonden daarna besprekingen plaats met andere associaties (o.a. Zeddum, Hummelo en Doesburg). Dit resulteerde in een samenwerking met Zeddum. De oude associaties zouden zelf-

standig blijven bestaan en brachten ieder een gelijk bedrag in de kas. De hengsten worden gestald bij dhr. J. Hoogland in Zeddum. De heren Chr. Pennekamp en J.H. Uenk werden gekozen in de aankoopcommissie. Tevens werden vijf leden aangewezen voor het bestuur van de Coöperatieve Hengstenvereniging Steenderen-Zeddum.

Berliet van de Jozinahoeve was de kwaliteitshengst die werd aangekocht. De paardenfokkers hoefden niet meer met het paard naar de hengst, die kwam nl. in het vervolg met de vrachtwagen aan huis, wat wel meer dekkingen opleverde. Men ging vol moed van start, al wist men wel dat de paardenfokkerij moeilijke tijden te wachten stond. De samenwerking met de associatie Zeddum liep goed. De hengstenhouder dhr. Jaap Hoogland was een vakman. Hij kende de hengsten goed en behaalde goede resultaten. Geregeld werd er een nieuwe hengst aangeschaft. Paardenkeuringen werden er nog steeds georganiseerd. Steenderense keuringen stonden bekend om het beste materiaal. Ook ging men naar provinciale en landelijke keuringen, o.a. in 's-Hertogenbosch. Jammer genoeg is de hele trekpaardenfokkerij

* HENGSTEN - ASSOCIATIE TE „STEENDEREN” *

ZEER BELANGRIJK !

Ledenvergadering op Zaterdag 17 November om 7.30 uur in Hotel „de Zwaan” Steenderen

Punten der Agenda :

Opening en Notulen.

Bespreking over het samengaan van de associaties Steenderen, Hummelo, Zeddum en Doesburg.

Doel hiervan is om gezamenlijk een dienst per auto in te stellen om met de hengsten rond te rijden in de dektijd naar verschillende plaatsen in de gecombineerde vereniging b.v. twee maal per week.

Een en ander zal voor de leden een belangrijke besparing van werk met zich brengen.

Zeer belangrijk ! Komt allen !

De secretaris G. REMMELINK

Door de mechanisatie verdwenen steeds meer werkpaarden van de bedrijven.

verworden tot een hobbyfokkerij van enkelingen met best materiaal. Bij de opening van de ledenvergadering vermeldde voorzitter Pennekamp elk jaar dat de paardenfokkerij nog goed liep en dat de prijzen best waren, maar dat de aantallen dekkingen steeds terugliepen. Door de mechanisatie verdwenen steeds meer werkpaarden van de

bedrijven. Dit riep de vraag op: "Hoe lang kunnen we nog doorgaan met de hengstenassociatie?" Op de ledenvergadering in september 1967 kwam de mededeling dat het einde van de associatie nabij was. De uitgaven stegen en de ontvangsten bleven achter. Met algemene stemmen werd besloten per 1 december 1967 de zaak te beëindigen. Op 10 april 1969 vond de laatste vergadering plaats, 70 jaar na de oprichting. Men besloot fl. 25,00 rente per aandeel te betalen en na een feestavond tot slot fl. 35,00 per aandeel aan de aandeelhouders uit te keren. Het resterende bedrag zou een goede bestemming krijgen.

De vereniging heeft in de 100 jaar van haar bestaan ongeveer 15 hengsten in eigendom gehad, waarvan Duc de Ruys het langst. Op het laatst waren dat er nog vijf in gezamenlijk eigendom met Zeddam.

Tot slot wil ik drie bestuursleden noemen die veel voor de associatie betekend hebben. Ten eerste dhr. A.F. Reichman, erevoorzitter, die 40 jaar lang zijn beste krachten heeft gegeven aan de trekpaardfokkerij. Tevens dhr. C. Rummelink, 40 jaar lang secretaris-penningmeester van de vereniging.

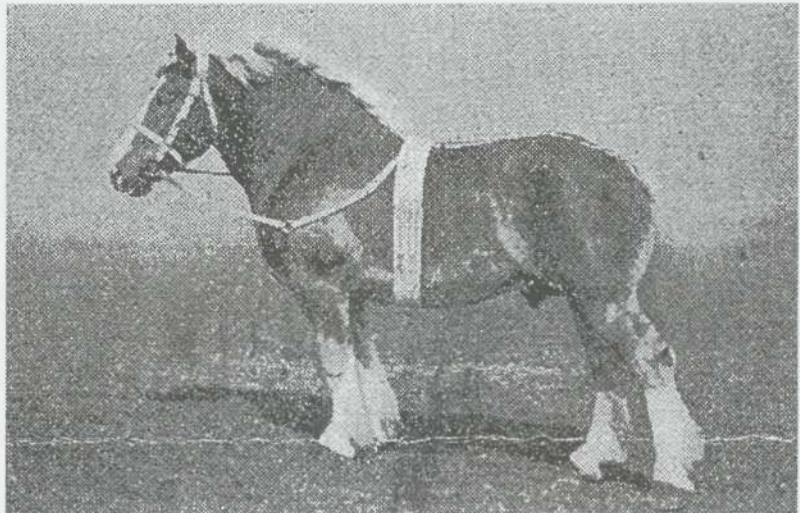
Chr. Pennekamp

En als laatste dhr. Chr. Pennekamp, de echte liefhebber die ongeveer 25 jaar lang een uitstekende voorzitter van de associatie was. Een associatie die veel betekend heeft voor de trekpaardfokkerij in Steenderen en omstreken. ■

Bronnen:

Materiaal uit het archief van de Historische Vereniging, w.o. de originele notulen van de Hengstenassociatie. Het verenigingsblad van het Koninklijk Trekpaard Stamboek.

Dit artikel werd geschreven door Hendrik Wentink en is in overleg met dhr. Wentink enigszins bewerkt door Herman Nieuwenhuis

Duc de Ruys

Notulen der ledenvergadering op Reijdag
1 Februari om 3 uur in de Tweestryk.
Om 2 uur is de pas aangekeekte hengst
Clairion van Hegeboon op 2 marktplein
voorgebracht.
Dere hengst is aangekeekt op j.l. 26 Januari
op de keuring te Roermond van den heer
Nic. Kallen, woonend te Rumburg-Webach over
Hornis L. Brunscheimmel, geboren 1 Juni 1949.
voorzitter spent 3 uur de vergadering en had de
vele aanwezigen van hart welkook. Het diest
het bestuur genuegen dat zoveel leden zijn
opgekomen n.l. volgens presentielijst zijn 27
leden aanwezig met somen 29 aandelen.
Dere belangstelling doet het bestuur goed
en ook de afkomst van de paardmenschen
buiten de leden om was bij het voorbrengen
goed te noemen.
ma geeft hij het woord aan de secretaris voor het
lezen der notulen der vergadering van 19 Januari
52. Dere worden zonder stemmen of bemerkinge
goedgekeurd en vastgesteld onder dank van
de secretaris

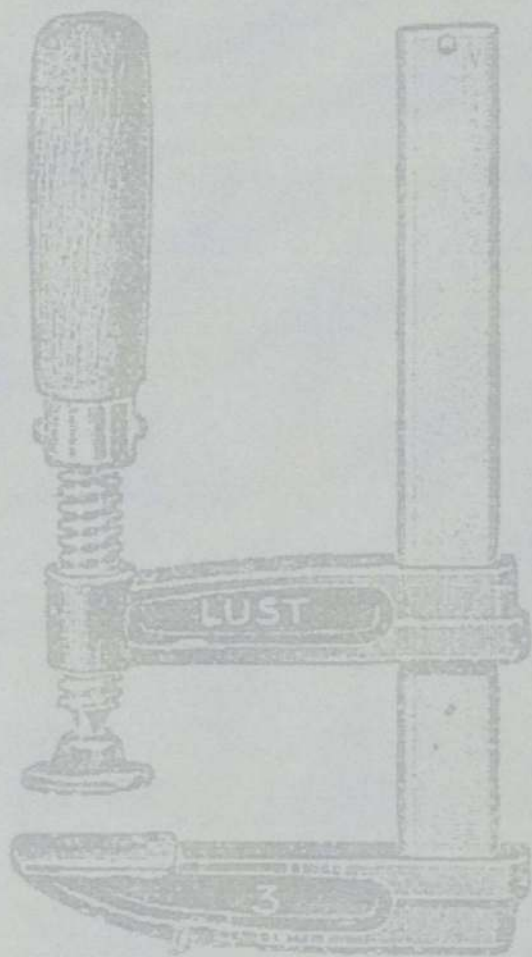
Duidelijk geschreven notulen met een prachtig handschrift.

Deuren

Muuropeningen zijn nodig om een gebouw te kunnen betreden, maar ook om licht en lucht binnen te laten. Om water en wind buiten te houden werden de muuropeningen voorzien van vensters, luiken en deuren. De oudste constructie om een deuropening af te sluiten, is de opgeklampte deur ook wel delen- of strokendeur genoemd. Het is een boerenstijl voor zowel buiten- als binnendeuren in een boerderij. Veelal werden de bedstee-, stal- en kastdeuren ook zo gemaakt. Tegenwoordig worden deze nog vaak toegepast in schuren, achterpoorten en in schuttingen.

Door Wim Jansen

Onder een opgeklampte deur wordt verstaan een houten schotwerk van planken, dat rondom in de sponning van het kozijn (hout of steen) sluit, en bij elkaar gehouden wordt met daarop gespijkerde horizontale delen, dwarsklampen genaamd. Opgeklampte buitendeuren draaien aan twee stuks gehengen, afgehangen in een kozijn. De deur is aan de binnenzijde voorzien van een grendel en heeft een kruk of klinkstel om de deur te openen en te sluiten.

Soms kom je deuren tegen en dan denk je: die deur is technisch ook niet best meer en is zelfs gedeeltelijk aan de onderzijde verrot zo te zien. Hoe is deze deur in zo'n slechte staat gekomen en hoe oud zou deze deur zijn? Je kijkt verder

en dan zie je dat de deur draait aan twee stuks gehengen, afgehangen in een kozijn. De deur is aan de buitenzijde voorzien van een grendel en heeft een klinkstel om de deur te openen en te sluiten. De deur is vakkundig gemaakt en ca. 120 jaar oud. Maar hoe is deze deur in zo'n slechte staat gekomen?

Maar hoe is deze deur in zo'n slechte staat gekomen?

Omdat te kunnen beantwoorden kijk je weer naar de deur en vul je de volgende vragen in: Is hier slecht hout toegepast? Zo niet, verkeerde detaillering? Waarom sleept de deur over de

grond? Is de deur soms uit elkaar gezakt? Is de deur verkeerd gemaakt? Niet goed in elkaar genageld? Is de deur voorzien van schoren en/of spiegelklampen? Is de deur regelmatig onderhouden? Of is de deur door zijn leeftijd gewoon "op"?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden moet je eerst weten hoe deze deuren gemaakt worden.

Het maken van een opgeklampte deur

De maat van de deur wordt bepaald aan de hand van het kozijn en de sponningdiepten. Een kozijn van 90 cm breed in zijn dag, dat is de breedtemaat aan de binnenzijde van de opening, plus de sponningdiepten vroeg om een deur van 93 cm breed. Voor 1880 werden meestal bredere planken gebruikt. Nadien ging men over in smallere delen van ca. 14 cm om kromtrekken en krimpen, wat naden veroorzaakte, tegen te gaan. Ook kreeg de veerkant van de planken meestal een schaafje, een V of kraal.

Het hout was bij voorkeur zo recht mogelijk en vrij van losse noesten, anders had je gaten in de deur. Bij voorkeur ook geen noesten langs de naden, want daar konden stukjes uitspringen en dat was een 'lelijk gezicht'.

De planken, tussen de 17 tot 22 mm dik werden, na een behandeling met grondverf, met veer en groef in elkaar geschoven en op schragen gelegd, met de klampzijde naar boven.

Een grote serrejoint of lijmknecht (een lange lijmtang) hield de planken in de breedte bij elkaar. Dan werd begonnen met het aanbrengen van de bovenklamp. Die was gewoonlijk tussen de 13 en 15 cm breed en, net als alle klampen, minimaal 22 mm dik.

Op de plek waar de klamp werd vastgezet kwam eerst een laag grondverf. Ook de onderzijde van

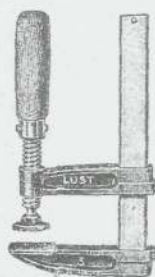

de klamp werd in de verf gezet. Daarna werden meestal één of twee spijkers per plank geslagen om het geheel op zijn plaats te houden. Deze spijkers waren 0,5 cm langer dan de dikte van de klamp en de plank samen. Vervolgens bracht men de onderklamp van 18 tot 22 cm breed, en de middenklamp van 15 tot 18 cm breed aan. Bij een slot op de deur was de onderzijde van de middenklamp 85 tot 90 cm. Het slot of krukstel werd meestal op een hoogte tussen de 100 en 105 cm aangebracht. Zo kon het slot of krukstel goed in de middenklamp vastgezet worden.

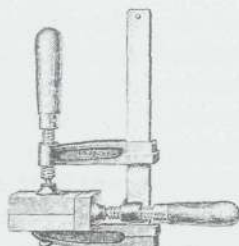
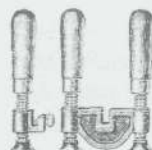
Soms spreekt men over een deur met spiegelklampen. De staande klampen heten spiegel- of steekklampen. Ze zijn gemiddeld 3 cm breder dan de kantplank. Bij de deur op de foto zijn deze klampen smaller. Hieruit blijkt dat die later

Lijntangen

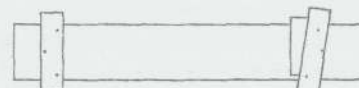
Lijmsong
Kantlijmsongen

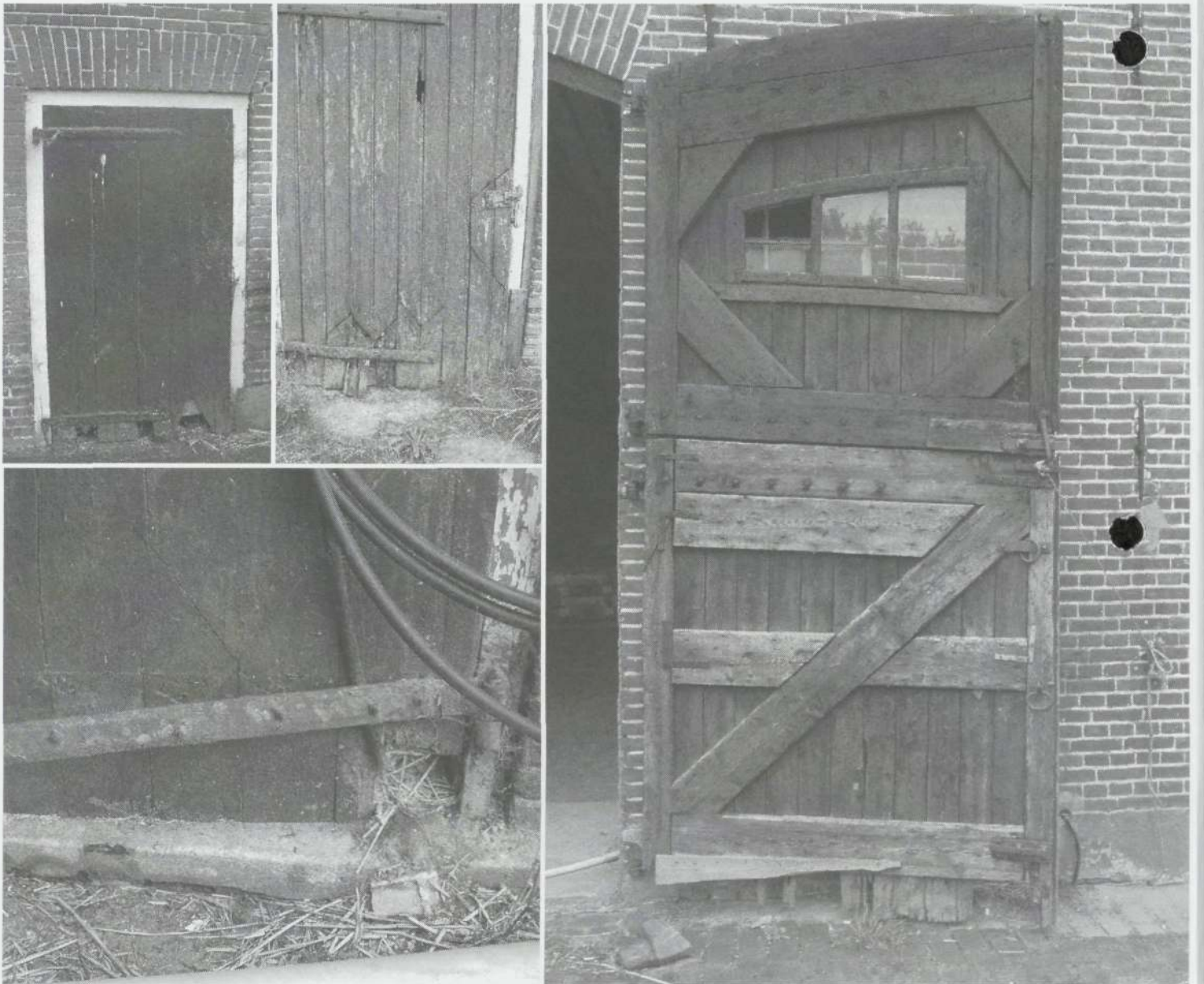

Serre-joint

Verlengstuk

zijn aangebracht, tegelijk met de schoren omdat de deur doorzakke vanwege de grootte.

Daarna werden meer spijkers aangebracht, zo'n vijf stuks per plank per klamp. De kop werd met een drevel ingeslagen tot ongeveer 3 mm diep in de klamp. Dan draaide men de deur om en sloeg met de drevel, met de lengterichting van het hout mee, de spijkers om. Om inwateren te voorkomen werden ze met de punt naar onderen in het hout gedreven.

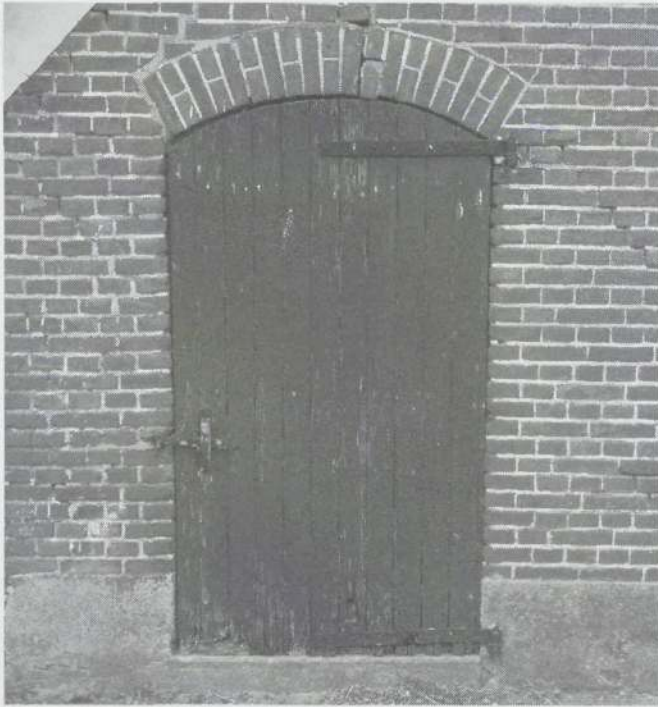
De deur werd pas gemaakt, afgehangen aan gehengen en voorzien van een slot met een kruk, grendel of klinkstel. De gehengen zette men met slotschroeven door de deur heen vast. De vierkante kop ging in het hout en de moer kwam aan de buitenzijde op het geheng. Eventuele gaten in de deur werden gedicht met lijnolie-stopverf. Tot slot zette men de deur in twee

lagen grondverf en schilderde hem af in een standaard groene kleur. De binnenzijde hield meestal gewoon de grondverfkleur groen of grijs en werd niet afgeschilderd.

Inrotten

Opgeklampte buitendeuren hebben ventilatie rondom, vandaar dat ze bijna niet wegrotten. Dat gebeurt alleen als tegen de onderzijde water opspat. Het ontbreken van een waterhol in de onderkant van de deur maakt dat de hele onderzijde van de deur vaak nat is. De wind blaast het regenwater dat van de deur af loopt onder de deur door, waardoor het niet snel weg kan lopen. De deur blijft op deze manier nog lang nat.

Vroeger was rottend hout aan de onderzijde niet zo'n probleem: men nam de deur uit en zaagde of hakte die per plank schuin olopemd af. Dat is op de foto goed te zien. De spijkers gingen eruit

en het geheel werd dik in de grondverf gezet. Dan zette men er een nieuw passend stuk in, op dezelfde manier als bij het vervaardigen van de deur. Waren de planken los van de klampen gekomen, dan werd de gehele deur in de grote serrejoint of lijmknecht gezet en opnieuw doorgespijkerd.

“wat weerd is da’j doot, is ook weerd da’j ut good doot”

Als ook het geheng doorgerot bleek te zijn, dan plaatste men daarop een ander geheng. Die werd soms vastgelast op een plaat als de stijl daar ook verrot was. Was alles door het water aangetast, dan bood een onderplank langs de onderkant van de deur uitkomst; het geheng kon daarop rusten.

Onderhoud

Het is verbazingwekkend dat de meeste deuren 120 tot 150 jaar oud en alleen maar aan de onderzijde ingerot zijn.

Helaas kunnen ze niet allemaal meer hersteld worden en is het noodzakelijk sommige deuren te vervangen. Regelmatig onderhoud en een juiste schilderwijze kan voorkomen dat er een stuk vakmanschap en historie verloren gaat. Van opgeklampte buitendeuren moet vooral de onderzijde goed onderhouden worden. Haal daarvoor de deur uit de steensponning of het kozijn en leg de deur op schragen. Zet de onderkant goed in enkele lagen grondverf. Afschilderen is niet nodig. Gebruik verf van goede kwaliteit. Het verlengt de levensduur van de deur aanzienlijk.

Bedenk: “wat weerd is da’j doot, is ook weerd da’j ut good doot” ■

Steenderen toen en nu

Straatbeelden van toen gezien vanuit het nu.

Aan de hand van oude foto's die op dezelfde plaats opnieuw genomen zijn, is te zien wat er in de loop der jaren is veranderd.

De Spiegelstraat, welke nu als de Doctor A. Ariensstraat op de kaart staat.

